

ՀԱՆՐԱՊԵՏ ՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1 ԱՊՐԷԼ 1866

ՇՐՋԱՆ Բ. Գ. ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 109

Վը հրատարակուի ամէն ամսոյ 4. 8. 16. եւ 25ին
Բաժանորդութեան գինը տարեկան 20 շրանք
Ստորագրութիւնները տարեայն սկիզբէն կը սկսին
Չառ թերթ եւ տարեկանէն պակաս չի ծախուիր

Դուրս երթալիքներուն ճամբու ծախքը առնողին վրայ
Ստորագրութեան տեղն է ԵՐԵՒԱՆԻ տպարանը
Ճանուցումի համար զատ սակարկութիւն կը լայ

ԳՐԱԾԵԹԷՈՍ

ԿԱՄ

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Հարաւորութիւն : Տե՛ւե՛ք 89 .

«Այս անուան ստուգաբանութեանը մեղի տալու պաշտօնը Լյաքիւզէսին վրայ է : Պրոմէթէոս խելացի եւ խորիմաս եւ շատ վուժ հանձար ունեցող մարդ մ'է , ըլլալիքը մարգարէի մը պէս շատ հեռուէն կը տեսնէ : Ուստի Հիպպոնի մեծանուն եւ պիսիպոսը — սուրբն () գոտինոս — իմաստութեան ամենալաւ վարժապետ կանուանէ ասիկայ (յղ. 4աղ. Լուսնայ. Ժ. Բ. 8) : Պրոմէթէոս էր որ Լեթենասայ ծնելուն ներկայ գտնուեցաւ , ինչպէս կրսնն դիւցարանք ունալք . ուրիշներուն հաճոյ կերեւի Հօր իմաստութիւնը կարծել ասիկայ . բայց անոր պատկերն ու նմանութիւնն է ըսէին նէ աւելի աղէկ կը լար . ինչ որ է նէ՛ Պրոմէթէոս մարդկային ազգին ծագումէն 'ի վեր լուրջ ալ իր լուսովը լուսաւորող մարդկային իմացականութեան եւ առաջին

ճրագին մէկ գաղափարն է . որկէց ամէն արուեստները առած են մարդիկ : Հոս տեղն էր Նշանակել որ այս աւանդութիւններս յառաջագիմութեան հըրապուրիչ անուճով մեր օրերը վերանորոգեալ Եւրոպիոյ բան փիլիսոփայութիւններէն հին են . բայց ասիկայ խօսքերնիս կերկընցընէր :

Ինչպէս կը լայ որ այն բարձր եւ զգոնութեամբ եւ գրի'թէ աստուածային շքով փայլեալ իմացականութիւնը թէ՛ իրեն եւ թէ՛ լուրջ մարդկային ազգին իր գործէն հետեւելիք աղէտքները չը կրցաւ գուշակել : Պամեցաւ մարդոց օգտին համար իր գերագոյն կարողութիւնն անտես ընել իրաց զիտութիւնը մարդոց աւանդել . Լուսնայ իրեն պահած բանն երկինքէն առնելով 'ստուծոյ պէս ըլլալ : Պրոմէթէոս կը լայ խորհալիչ , չող . Եսքիւզէս այս բառերս դործածած է անոր վրայ : Եւ այն ասիկայ խնդրոյն հիմնական մասին պատասխանելէ : Հպարտութիւնը կը կուրացընէ եւ դիտութիւնը խելզըղզուրի կը ձգէ . կրնայ մարդ հիսխական դիւցարանութեան պատմած Գաւսէրին նման առկէց մեռնիլ : Մենք՝ որ անով կապուիք , եւ գիտութեան ծառոյն նման ուրիշ գեղեցիկ բան մ'ալ չենք տեսներ , ասոր պիտուէն մարդուս դո-

յուժիւնը կրծող եւ մաշեցնող թոյն մը մարդկային երակներուն մէջ թափուցած ըլլալը չեմք հասկընար : Բայց տակիայ իրական բան մըն է՝ զոր հոս գրելու ստիպուած եմք, որովհետեւ խօսքերնիս Պըրոմեթէոսի վրայ է, եւ անկէց առաջ երջանկութեան դար մը կենալը հին աւանդութիւններէն սորված եմք : Լեւոնդոսի հին բանաստեղծութեան մէջ կը տեսնուի՝ որ Երամազդ նեղացած ըլլալով կամք ըրաւ որ մարդը՝ որուն առաջուրէն երկիրս բարեկամ էր, աշխատանքով առնէ անկէց իր ապրուստը, եւ ապագայ մարդոց գէշնալուն եւ յաւուց եւ տառապանաց մէջ իյնալուն պատճառ՝ Պըրոմեթէոսն եղաւ :

«Գորիս Սամոսացին կըսէ թէ՝ Պըրոմեթէոս՝ զիտութեան Լիմենաս չաստուածուհին իրեն կընուութեան ուզելուն համար երկրիքէն վըռնաւեցաւ : Ոմանք այս պատմութեան մէջ այն ալ կը խառնեն՝ թէ Պըրոմեթէոս մէկ կին մը գլխէ հանեց : Եւ Լիկանդրոս Կոպոլիսնացին, որուն խօսքը հոս մէջ կը բերեմ, վասն զի այս հեղինակս յիշող քիչ մարդկայ, կ'ըսէ թէ Պըրոմեթէոսին յանցանքն՝ օձին փառացը աչք զարնելն էր* : Եւ այսպէս Կրատոս՝ Լսքիւղէսի քերթուածոյն մէջ՝ Պըրոմեթէոսին կըսէ թէ անունդ սուտ կը հանես : Եւ պարոնները անդապար կըսեն անոր՝ թէ խելք չունիս : Գուցէ աւելի ճիշդ կըլլար անիկայ Եպիմեթէոս անունանալը : Եւ ես զորաւոր փաստեր ունիմ կարծելու թէ յանդուգն Տիտանանին այս կարծեցեալ եղբայրը անոր նոր վիճակին նայելով հնարուած անձնաւորութիւն մըն է** :

«Լահարը, որ հին գրագիտութեան վրայ այնքան միտք հոգնեցուցած չէր, որչափ իր երկրին գրագիտութեանը վրայ, Լսքիւղէսի ողբերգութեանը վրայ զարմանալի կերպով խեղճ ողորմելի դատում մը կընէ : Պըրոմեթէոսի համար կըսէ. «Ողբերգութիւն ըսուելու անգամ արժանի չէ», :

* Օձին փառքն էր իմաստութիւնը, ինչպէս որ սուրբ Դիւքը կըսէ : «Օձն էր իմաստնագոյն՝ քան զամենայն գաղանդ» (Ճան. Բ. 1) : Որով այս ալ Գորիս Սամոսացին ըսածին հետ կը նոյնանայ : Գիտութեան չաստուածուհւոյն հետ ամուսնութեամբ միանալ, կամ օձին փառացը գանկալ, մէկ բան մը ըսել կըլլան : (Ճան. Բարդ. 1) :

** Ըսել կուզէ թէ Պըրոմեթէոս եւ Եպիմեթէոս՝ միեւնոյն անձն են, պատմութեան ալ եւ ալ գէրքերէն առնելով իրրեւ ալ եւ ալ անձինք ձեւացուցած : (Ճան. Բարդ. 1) :

Բայց Էլէկէլ ասիկայ վսեմ ողբերգակ քերթուած մը կը գտնէ : Դաղդիացի բանագատը՝ — Լահարը — Յոյն բանաստեղծին գրաւորական արժեքին վրայ խորուած թող ըլլայ : շատ աղէկ : Թէ որ կը կա միս՝ յանցանքին մեծն իր ժամանակինն է : Բայց ինչո՞ւ կըսէ թէ Էլէկէլը Էլէկէլ Լահարը՝ Երամազդ Պըրոմեթէոսը պատժեց : Ի՞նչի պէս անիկայ ալ աղէկ չէ՞ր գիտեր արդեօք՝ ինչ որ ըսինք նոյն Տիտանանին յանցանքին վրայ : Չէ՞ր գիտեր որ Պըրոմեթէոսի առակը Յունաստանի մէջ ամենուն ծանօթ էր : ամէն աւանդութիւններ նոյնը կը ցուցնեն : Եւ այս հատուածէս առաջ՝ որուն վրայ կը խօսիմք, Երկրի մ'ալ կար, ուր յանցանքին գործուելը պատմուած էր : Եւ ամբողջ եռախօսութիւնը՝ ծայրէ 'ի ծայր, Եստուծոյ կամացը դէմ Տիտանանին պատերազմիլը կը ցուցնէ : Ինչ որ այս մեծ քերթուածոյս մէջ Լահարը մէկ պատժուած անձ մը կը գտնէ՝ եւ ինչո՞ւ պատժուիլը չգիտեր նէ, անոր համար է որ Լսքիւղէս անանկ ուզեր է : անոր համար է՝ որ տեսարանին մէջ պաշտօնական անձ մը չկայ ամբաստանող, բոլոր տեսարանին վրայ Պըրոմեթէոսէն զատ մարդ չերեւիր նշանաւոր կերպով : Եւ ասկէց զատ, պատճառ բնաբնութեան ալ տեղը չէ՝ : Վճիռը տրուելէն ետքը ո՞չ դատաւոր կը մնայ եւ ո՞չ դատ : դատապարտելոյն գանգատէն զատ ձայն չըլսուիր, որ ինք զինքը մեղադրելուն եւ յանցանքն իրեն ըլլալը խոստովանելուն տեղը բոլոր բնութեան կը բողբոքէ թէ յանցանք չունիմ :

Երամազդ

ԵՐԵՐԵՎԵՅՈՒԹԻՒՆ

Երամազդիւն. Տէ. Երեւ. 90

Եւս վերջնոյս վրայ քիչ մը կը կենամ, որ ընդ հոգերանական է : Ոգին իր գործողութեանցն երկու մեծ շարժիչ ունի : մտադրութիւն եւ խորհրդածութիւն : Երկրասարդութեան ժամանակը մտադրութիւնն աշխոյժ է Գիւրափոփոխ եւ միշտ որոտորացող ըլլալով ամէն բանի կը տարածուի : Բայց խորհրդածութիւնը կը պահէ : Հասուն տարիքին մէջ մտադրութիւնն ու խորհրդածութիւնը կը միանան : Եւ հասուն տարիքին ուժն ասկէց է : Երբանայ նէ՝ մտադրութիւնը կը փախչի : բայց խորհրդածութիւնը կաւենայ : Դիւրութիւնն այն տարիքն է՝ ուր մարդոյն սիրտը իր վրայ կը դառնայ :

և ինքզինքն՝ աւելի աղէկ կը ճանչնայ :

Պիւֆֆօնի անանկ մեկ տղը՝ ուր միտքս չէր գար որ բընտուէի, յաւելուածներուն մէկին մէջ՝ որ շատ անգամ անօգուտ ծանրաբեռնութիւն են անոր գրքերուն համար, ծերութեան վրայերես մը բան գտայ՝ որ հազուագիւտ գեղեցկութիւն ունի :

Երբ Աիկերոնը կը կարդամ, աղէկ կ'իմանամ որ իրեն խօսքերուն բնարան բռնած է ծերութիւնը գովելը: Վօրնարօ ալ ծերութիւնը գովելով ինք զինքը գոված կըլլայ. ես ալ անոր համար ասոնք զուշութեամբ կը կարդամ: Պիւֆֆօնը աւելի անշահախնդիր և աւելի ազատ կը գտնեմ: Պիւֆֆօն՝ հոս մէջ բերած հատուածնիս գրած ատենը միայն եօթանասուն տարուան էր. որ անոր համար՝ տակաւին երիտասարդ էր ըսել է. կտաարեալ առողջութիւն կը վայելէր. մարմնոյ եւ հոգւոյ, եւ որ այս մասնաւոր բանիս մէջ աւելի նշանական է, հանձարոյ զօրութիւնը պակաս չէր. հանձարը հետ զհետէ աւելնալու վրայ էր, մինչեւ այն աստիճանը հասաւ՝ որ Պիւֆֆօնի ամենէն զարմանալի գիրքը՝ Լէֆօրը և Լուստի (դարագլուխը բնութեան) ըստած գիրքը յօրինելու հասաւ : Ուստի այս հեղինակս ծերութիւնը նախադասութեամբ մը կանուանէ*, որ իր հանգամանաց մէկ նշանն է :

Իայց ամէնը այս չէ՞: Սեր թուարանութիւնը չըլլար նէ՞ չէինք գիտնար, Պիւֆֆօնի ըսածին նախելով, թէ մենք կը ծերանանք: «Լնասունները ապիկայ չգիտեն կրօն. եւ մեր թուարանութիւնն է որ մեզի ուրիշ կերպ դատել կուտայ» :

Լհաւասիկ ծանուցած հատուածս. «Լշանակել պէտք է որ Պիւֆֆօն ասիկայ գրած ատենը նոր հոգի մը կըստանայ. ինք զինքն՝ ի հանդէս կը հանէ. կը խօսի. երիտասարդները կը յանդիմանէ. որ ամէն աղէկութիւնները իրենց կը վերաբերեն եւ այնպէս կը հաւատան :

Ըսոնց կը գրէ Պիւֆֆօն. «Պր որ որ պառկած տեղէս առողջ կեցեմ, չէ՞ մի որ ես ալ ձեռքի պէս այն օրուան վայելքը ինծի ներկայ եւ լիակատար ունիմ: Թէ որ իմ շարժմունքս եւ անորո՞թակս եւ բաղձանքս միայն իմաստուն բնութեան թեւադրութեանցը համաձայնեցընեմ նէ՞ ձեզի չափ խելացի եւ ձեզնէ աւելի երջանիկ չեմ մի ըլլար: Եւ անցելոյն տեսքը՝ որ հինաւորաց յիմարնեռուն տխրութիւն եւ զեղջ կը պատճառէ, չէ՞ մի որ ինծի ընդհակառակն յիշողութեամբ

« թեան վայելք եւ հաճելի պատկերներ եւ պատուական նկարագիրներ կը ներկայացընէ՞ որ ձեզի հեշտալի եկած բաներէն վար չեն մնար: Այսինքն զի այս նկարագիրները քաղցր են. մաքուր են. եւ միայն սիրուն յիշատակ մը կը բերեն հոգւոյն. ինծի ներկայացած պատկերին մէջ անյայտ կըլլան ձեր երիտասարդական վայելիցն ընկերացող անհաստութիւնները, տիրութիւնները, եւ բոլոր ասոնց թախծեցուցիչ ընկերները. զի ոչ չըն ալ անոնց պէս անյայտ լըլալու է. ասոնք՝ ամենեւին ծերանալ չգիտցող յիմարական ունայնամտութեան վերջին աշխոյժներն են :

« Եւ ուրիշ բարեմասնութիւն մը, կամ մանաւանդ՝ զօրաւոր փոխարինութիւն մը կայ ծերութեան երջանկութեան վրայ. զոր մոռնալ պէտք չէ՞: Եւ այս է՝ որ բնականը ո՞րքան պակսի նէ՞ բարոյականն այնքան կաւելնայ. եւ ամբողջ բարոյականը ձեռք կը բերուի. եւ թէ որ բնականն մըն մըն կորսուի նէ՞ բարոյականն այն պակասը յիշողին կը լեցընէ: Իսոնքն էլ փիլիսոփայն Գիտարեան էր՝ որ մէկն անոր հարցուց թէ իր տարիքին ո՞ր ատենուան քսան տարին է որ կորսնցընելու համար կը ցաւի. պատասխանեց թէ՛ բնական կայ որուն վրայ ցաւիմ. բայց աւելի երջանիկ եղածս՝ 55 էն մինչեւ 75 տարիքս է: Եւ խոստովանութիւնս անկեղծութեամբ ըրաւ. եւ զգալի եւ մխիթարիչ ճշմարտութիւններով ալ իր ըսածն ստուգեց: Եւ իսկուն տարեկան եղած ատենը բազմը կը հաստատուի. վարկում ունեցած կըլլայ. ակնածելի կըլլայ. կենաց հաստատուն վիճակ կունենայ. փայտքները կամ կը ցնդին կամ կը լեցունին. առաջադրութիւնները կամ պարտաւոր կեցելն կամ կը հասունանան. կիրքերուն շատը կը հանգարտի, կամ գոնէ կը պաղի. կենաց ընթացքը գրեթէ կը լեցուի այն աշխատութիւններով զորս ամէն մարդ պարտական է ընկերութեան. թշնամիները՝ կամ մանաւանդ մշտապէս նախանձողները կը պակսին. վասն զի արդեանց հակառակ կը շինուի հասարակութեան ձայնէն վերջեալ կըլլայ» :

Իսկ ինչ որ Պիւֆֆօնի գրածները կը կարդամ՝ Գիտարեանը յիշած ատենը՝ որ յաճախ կը պատահի, անոր ցուցուցած յարգանքը ինծի զարմանք կը բերէ: Եւ ինչպէս անոր անունը չորսուով ալ խօսքերը մէջ կը բերէ. բայց համարձակ եւ աշխոյժ եւ բացայայտ զրուցութեան խօսքերն ո՞րինը ըլլալը չուտ կը հասկըցուի :

Խօսքերուն վերջ կուտայ Պիւֆֆօն ըսելով. «Բարոյականի մասին ամէն բան տարիքին նպաստ

* «Պէտք է որ փիլիսոփայութիւնն զծերութեան թիւնը նախապաշարման տեղ դնէ» : (Ծանօթ. հեղ.) :

“տեղու ընթացակից են”, Եւ այս ճշմարտութիւնը աւելի յայտնի կերեւի, երբ ծերութեան այս հանդարտ նկարագրութեան հետ բաղդատուի երիտասարդութեան յուզեալ եւ պղտոր վիճակը, զոր «իւֆֆօն ուրիշ տեղ մը կը նկարագրէ. եւ ամէն մարդ ալ կը ծանօնայ»:

“Հոգեբը այս տարիքիս մէջը երեւան կեւայ. կեանքը աւելի յուզմունքի մէջ է. վասն զի մէկ վիճակ մը բռնուած է. այսինքն, դիպուածով կամ ընտրութեամբ կենաց ընթացք մը բռնուած է” զոր չկատարելը միշտ ամօթ է. եւ ըստ պատշաճի կատարելը շատ անգամ մեծ վատնք ունի. Ուստի՝ հաւասարապէս զարհուրելի երկու ժայռի մէջէ է անցնուելու ճամբան. . . . Փառքը՝ որ ա՛նքն վսեմ հոգիներու զօրաւոր շարժիչն է, եւ հեռուէն մէկ փայլուն նպատակի մը պէս կերեւի, որուն հասնելու կաշխատի մարդ իր պայծառ գործերովն ու օգտակար աշխատութիւններովը, մօտեցողներուն համար անանկ բան մը կերեւի՝ որ համոզիչ ուժը կորսուած ըլլայ. եւ հեռուն մը նացողներուն ալ՝ սնոտի եւ խաբկայ ուրուակա՝ “նի պէս կը տեսնուի”:

Հարաւարեւի:

ՕՆՆՈՐ ԳԼԵԿ ԵՒ ԲՐՈՒՏՕՆ

Հարաւարեւի՝ Տէ՛ս Էրե՛ս 94

“Նոյն Ուխտանէս եպիսկոպոսն ըսեր է որ խոսքով Հայոց թագաւորը Երտանայ մահուան վերէժը պահանջուի համար Պարսից թագաւորին դէմ պատերազմած ատենը Շենաց թագաւորը բանի մի անգամ միջնորդութիւն բրաւ, բայց չեկրցաւ Խոսրովու խօսք հասկըցընել, Եւ նոյն պատերազմին պատմութեանը համար ալ Եդիսթան-գեղոսէն զատ Ուխտանէսի պատմութեան կը խրկէ ընթերցողները. նոյնպէս Պարսից թագաւորին խոսքովու սպաննուած օրը տօն եւ հանդէս սահմանելը Եդիսթան-գեղոսէն եւ Ուխտանէսէն կառնէ: Ընակայ ցեղէն Պարսկաստանի մէջ միայն Սուրէնայ կենդանի մնացած ըլլաւն ու Պարսից թագաւորին ալ Պարտու քաղաքը անոր տալը նոյն պատմէն կառնէ: Սուրբ Գրիգորի տղայութեան ատենը բռնած դայեակնին Սոփիա՝ Վաղարշապատ գտան կըսեն Սովսէս Խորենացին (պատմ. Բ. 8) եւ Վարդան (պատմ. Էր. 36, 37). բայց Ուխտանէս՝

Երտանայ պատահած կրօնէ (Երեմ. Եր. 427, 428. Զառ. 1. 2. եւ 4):

Ընակայ քրօջը՝ Խոսրովութիւն համար, որ Խոսաւորչին հօրաքօրը եւ սուրբ Յակոբ Ս՝ ծըննացիին մայրն է, Օննոր պատմութեան կրօնէ թէ Հիւթաղաց Նիվանչի թագաւորին ամուսնացած էր. իսկ Ուխտանէս՝ որ Օննորայ գիրքը կարգացած ալ էր, կըսէ թէ Նիվանչիին տղուն Տիրանայ կինն էր: Վարդան պատմիչ ալ նոյնը կըսէ երկու տեղ. (պատմ. Էր. 37. եւ Ներսիսեանի Լուսաւորչի հայկական. հոգ. Լ. Էր. 48):

Օննոր կը պատմէ թէ Սուրէն՝ սուրբ Խոսաւորչին հօրեղբայրը Վարսից երկիրը փախուցին, եւ երբ մեծցաւ՝ եւ Խոսրովութիւն քովն էր: Եսոր մահուանէն ետքը Նենաց երկիրը անցաւ. տանն տարի հոն պանդխտեւէն ետքը այն երկրին թագաւոր եղաւ եւ տանն եւ ինն տարի տիրեց: Ուխտանէս այս բանիս վրայ հետեւեալը կը գրէ. “Օննոր Եսորին ճիշդ կը պատմէ իր պատմութեանը մէջ, Բայց տղան երբ մեծցաւ եւ պատանեկուութեան հասաւ, շատ մը զօրք հետն առնելով ապրտամբութեան գրօշակը տնկեց, եւ Նենաց եւ Տերպէտի երկիրն անցաւ. Հոն գինուորական վարպետութեամբ մը իշխանները խաբելով երկու գաւառը իր իշխանութեան տակը միացուց եւ ա՛նոնց թագաւորեց տանն եւ ինն տարի” (Երեմ. Եր. 429. Զառ. 1):

Սրբոյն Յակոբայ Ս՝ ծննացոյն համարայ նոյն Ուխտանէս կըսէ. (անդ). “Երբ մայրը մեռաւ, եւ հայրը Տիրան՝ թագը կորսնցուց, Յակոբ իր Սակգէն քոյրը եւ անոր տղան Հրաչէ հետն ա՛նաւ եւ Վոթից երկիրն անցաւ. Վանի մի տարի ետքը Վոթերը Հրաչէի գլուխը թագ դրին, եւ իրենց թագաւոր ըրին” Վարդան պատմիչն ալ (պատմ. Էր. 37) նոյնը կըսէ. Հրաչէ նոյնն է՝ որ եւ Հռէն. որ Տրդատայ դէմ պատերազմի ելաւ. յաղթուեցաւ եւ մեռաւ:

Օննոր այս պատմութիւնս վերջացուցած ատենը կըսէ. ասոնց թագաւորութեան պատմութիւնը Հելլենացի գրով գրուած կարգա՝ Նենաց Խաթաւրութեան պատմութեան մէջ կը գտնես: Եսոր վրայ Պ. Բ՝ ըրուած հետեւեալ ծանօթութիւնը կը գտնես. “Հոս նախնական յօրինուածը սրբագրուած էն աւելի յարգի բռնելու է. որկէց աւելի տարադէպ գրուած չկրնար ըլլալ: Ուխտանէս՝ Վարսիցայ Երանիա վանահայրին գրելով կըսէ. այս բաներս Օննոր կը պատմէ իր համազգային եւ գաւառակից արժանապատիւ անձանց. եւ գուցէ քու նախնեացդ պատմութիւնը ալ անոնցմէն մէկուն վրայ յիշատակուի”:

« մէկն կատարեալապէս զիտցած պիտի ըլլաս », Լսոնք ստոյգ ցուցնելու համար Ուխտանէսի գըրածը Պ. Բրուտոն Հայերէն կը գնէ. (Էջ. 431-32. 1). որ է այս. « Կայց թէ ստուգիւ տեղեկանալ կամիք, ընթերցե՛ք զլերջին գրուակն Բարդընծանայ Ուսհայեցոյ. զոր կարի գեղեցիկ ասէ եւ զբանն, զոր խօսեցան ընդ միմեանս. Տրդատ եւ Հրաչէ արքայ, եւ կամ թէ յետոյ զհեղ արարին զՀրաչեայ ո՛չ գիտեմ, ասէ պատմապիտի »:

« Օհնոր ժամանակագրական սխալ մ'ըրած է, կարծելով որ զՏրդատ Հայոց թագաւոր ընողը Պրոքոս կայսրն էր, Եսոր համաձայն գտնուեր է Ուխտանէս ալ, Բայց ասոնց սխալը կը շտկէ երանելին Սովսէս Խորենացի, որ Տրդատայ թագաւորութեան սկիզբը Վիոկղեոսիանոսի երրորդ տարին եղած գտեր է խուզարկութեամբ (պարծ. Բ. 82). Պ. Բրուտոն Ուխտանէս պատմիչէն առանձնէր ալ ասոնք են. »

« Պ. Բրուտոն ուրիշ ծանօթութեանց մէջ ալ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կան. (Էջ. 446. 32. 1). քրմաց պատերազմէն ետքը նոյն տեղը գրուած արձանին գրոյն վրայ խօսելով, որուն համար Օհնոր գրած էր, « Օայս գրեցին Եսորի եւ Հելլենացի գրով, եւ Յոյն եւ Իսպայեւացի նըշանաւ », հետեւեալ ծանօթութիւնը կուտայ. »

« Եյն առեւը մէկ բանի արձանագրութիւնը Եսորի լեզուով գրելը Հայոց համար զարմանք մը չէր. »

« Երգեամբք ալ աղէկ միտք առնելու է որ ըստ քաղաքականին Տարոնոյ երկիրը Հայոց թագաւորութեան ամբողջացուցիչ մէկ մասն էր ալ նէ՛ աշխարհագրական գրիցը եւ բարուց եւ լեզուին կողմէն Եսորի էր աւելի՛ քան թէ Հայ. Վիտենք յիշաւի՛ որ սրբոյն Մեսրոպայ Հայոց գրերը գըտնելէն առաջ՝ որ հինգերորդ դարուն սկիզբն եղաւ, Հայերը Յունարէնով եւ Եսորեանով կը վարուէին. եւ այս վերջին լեւուս Տարոնոյ երկիրն աւելի երկար ժամանակ մնաց, քան թէ ուրիշ գաւառները՝ ուր առաջ նոյն լեզուն գործ կածուէր. »

« Իսթայէլայի բառը ես Երբ թարգմանեցի. »

« Ի՞նչ որ գրուածոյն երկրորդ անգամը՝ ուրիշ բառերով առաջնոյն կրկնութիւնը սեպել ուղուի նէ՛ կը պատասխանեմ թէ առիկայ ընդունելի չը կրնալ ըլլալ կերեւի. Եւ ամս զի նախապէս թէ որ Իսթայէլայի բառը Եսորի թարգմանելու ըլլանք նէ, առանց բացառութեան բոլոր Հայ բառգիրքերուն եւ պատմիչներուն հակառակ խօսած կըլլանք. որոց մէջ այս բառս արաբացի ըսելէն զատ նշանակու-

թիւն չունի երբեք. ասոնք երկուքը նոյնանշան են՝ եւ ես ալ անակ հասկըցած եմ. Եւ երկրորդ անհասկընալի բան մ'է թէ հեղինակը մասնաւորապէս այս տեղ՝ ասկէց առաջ ասոր նման քանի մի տեղեր տեսածնուս հակառակ՝ ինքնին գիտաւ հասկըցուելու բաները անանկ բառերու բացատրելու ելլէ, որ միտքը արեւէն եւ խանգարելէն զատ բանի չեն ծառայեր. »

« Երկու խնդիր կը մնայ բննելու. Եւ ալ, թէ ի՞նչ կրնային ըլլալ Եսորեան խօսք մը գրելու համար գործածուած Երաբերէն գրերը. եւ երկրորդ՝ թէ Հայերն ասոնք ո՛ր սորվեցան. »

« Եւ առջնոյն վրայ ես անանկ կը խորհիմ, որ այս գրերս Սինայեանները պիտի ըլլան, որ է ապէս Երաբացոց գիր ըլլան անհակառակելի է. եւ Սինացամբ կղզին եւ Բէզրա եւ Պօսդրա եւ Հաւրան գտնուած արձանագրութիւններն այս տեսակ գրերովս են. »

« Իսկ երկրորդին դալով կրոնք թէ՛ կէս դար մը կար այն ատենը՝ որ Հայերը Երաբացոց հետ շարունակ սերտ յարաբերութիւն ունէին. եւ Երտաշէս Ե. ին երկիրները մեծն Խոսրով կոխած եւ քանդած տաճարներուն մէջ իրեն օգնական ունէր Երաբները, Եսորեստանեայց երկիրն արշաւելու եւ զարնելու մասին. Ենկէց ետքը Տրդատ շատ արշաւանք ըրաւ Եփրատայ միւս կողմը Երաբիա, որուն մէկ մասին ալ տիրած ըլլալու է անշուշտ. որովհետեւ իր պետութեան չորս նախարարները որ սահմանագլուխները պիտի պահէին, եւ անոնց խորհրդակիցները՝ որ երկուք էին, մէկն Եսորեստանէն էր եւ միւսը Երաբայէն. (Եգաթանգեղոս, Իսթայէլէն Խարթանա-Իսթան Տասն Ե. Էջ. Գ. եւ ԻԵ. Մասն. Բ. Էջ. Ժ(Ժ)). Եւսքան երկարատեւ այսպիսի յարաբերութիւն ըլլալով մէջերէն, հայերէն արաբերէն գիր չսորվելին զարմանք չէ՞ր ըլլար. »

Հայոց հին ժամանակը Երաբացոց հետ ծանօթութիւն եւ յարաբերութիւն ունենալու մասին Պ. Բրուտոն ըսածներուն մէջ ալ համաձայն եմք, եւ ասիկայ կը հաստատեն մեր լեզուին՝ հինգերորդ դարուն մէջ գրուած գրքերուն մէջ Երաբերէն բառեր գտնուիլը. »

« Օհնոր կը պատմէ որ սուրբ Լուսաւորիչը եկեղեցին շինել եւ սրբոց մասունքը հոն տեղաւորելէն ետքը եկեղեցւոյ ծառայութիւնը սրբոյն Եստոնի եւ Կրօնիգեայ յանձնեց. եւ վանահայրութիւնը՝ իր առաջնորդութեան տակ՝ Եպիփանուս տուաւ. Կըսէ. « Եյս տեղ յայտնի սխալ կայ. որ « Թուականներուն շատ հոգ չընող անվարժ օրի-
« նակագիրներուն անհամութեանը տրուելու է. Եւ

« յիրաւի Գրիգորի առ Ղեւոնդէս նամակը եւ ա-
 « նոր պատասխանը ուշ հասան Հայաստան . եւ
 « Յովհաննէս Կոմիտասին գրածէն ստուգիւ գի-
 « տեմք որ անկէպ իննականեան վանքին առաջնոր-
 « դութիւնը Օհնոսէն ետքը 324 թուին ձեռք
 « առաւ . Ետքը վրայ մենք կրնամք սա գիտողու-
 « թիւնն ընել որ սուրբ Լուսաւորիչն զՕհնոս ին-
 « նականեան վանքին առաջնորդ դնելէն ետքը առժա-
 « մանակեայ գործով մը հետը պիտի տանէր . ինչ-
 « պէս որ ինքը Օհնոս կըսէ թէ՝ « Տասն եւ երկու
 « օր ետքը Սեդուկ գիւղն իջանք . . Լուսաւորիչն զի
 « նորահաստատ վանքը շուտ մը առանց առաջնորդի
 « մնալով անկարգութեան մէջ չեյնայ՝ Եպիփանու-
 « յաննէս վանահայրութիւնը . այն ալ բացարձակ
 « կերպով չէ՝ . գերագոյն առաջնորդութիւնը կամ տը-
 « նօրէնութիւնն իրեն պահելով . որով Եպիփան չէ՝
 « թէ Օհնոսայ վանքէն ետքը անոր յաջորդած ,
 « այլ կենդանութեանն ատենը իրեն փոխանորդ եւ
 « տեղապահ կըլլայ :

Եղծնեաց իշխանին Սրաց երկիրը կառավա-
 « րելու ձգուելուն վրայ Օհնոսայ խօսած տեղը՝
 « նոյն իշխանին անուանը վրայ Պ . Բրուտօն հե-
 « տեւեալ ծանօթութիւնը կուտայ . (Եր . 466 . քա-
 « 1) : « Երբ ձեռագրաց մէջ գրուած է . իշխանն
 « Եղծնեաց Ղառով անուն . Եյս ընթերցուածը
 « Չամչեանն ալ առաջ բերած է (պատմ . հայոց . հար-
 « Ե . Եր . 408) . բայց սեալ է : « Եւ յիրաւի Ղառով
 « բառը՝ զոր իմաստուն Սեդութեանը յատուկ
 « անուն ըրած է , ուրիշ բան մ'ըլլալ չերեւի ,
 « բայց եթէ Ղառով գրեց թուական Նշանակու-
 « թեամբ առնուած՝ եւ գործիականի հօլովայան-
 « գովգրուած . որպէս թէ գրուած ըլլար 4000 ով ,
 « Հետաքրքրական գիւտ , միայն թէ ուրիշ տեղաց-
 « մէ ստուգած ըլլար ըսածը : Ուստի՝ քանի որ այս-
 « պէս ստուգուած չէ՝ , պէտք չէր որ Պ . Բրուտօն
 « Օհնոսայ խօսքը այս կարծիքիս համեմատ թարգ-
 « մանէր . այլ Ղառով բառը իրեն Եղծնեաց իշխա-
 « նին յատուկ անուն թարգմանելով՝ այս ծանօթու-
 « թիւնս անկէց ետքը դնելու էր . մանա-
 « ւանդ որ՝ Ղառով բառը յատուկ անուն կարծեցը-
 « նող երեք հատ ալ ձեռագիր կը յիշէ : Բառն ինք-
 « նին յատուկ անուն չկրնալ ըլլալու բան մը
 « չէ . ուստի հաւանական է որ յիրաւի յատուկ անուն
 « ըլլայ :

Տրդատայ Հաշտենից երկիրը հիւսիսականաց
 « հետ պատերազմին պատմութեանը վրայ Պ . Բը-
 « րուտօն կըսէ . (Եր . 471 . քա . 1) . « Սովսէս
 « Խորենացին՝ որ այս պատերազմս կը պատմէ ,
 « (պատմ . Բ . 85) , ասոր տեղ կը ցուցնէ Կարկա-

« ռեցուց երկիրն Ուտիք նահանգին մէջ . Հայաս-
 « տանի արեւելեան հիւսիսային կողմը : Երկու հե-
 « ղինականերուն տարածայնութիւնը միաբանելու հա-
 « մար ինծի անանկ կուգայ որ իրարու ետեւէ երկու
 « պատերազմեղած են թաղերէլ պէտք է . մէկը Ուտ-
 « եաց գաւառին մէջ , եւ միւսը Տարոնոյ երկիրը .
 « որուն ընդարձակ՝ բայց անորոշ պարագաներով
 « պատմութիւնը մեզի կը ներկայացնէ Օհնոս .
 « իսկ Սովսէս Խորենացին առաջինին վրայէն անց-
 « նելով , զոր հազիւ թէ կը յիշէ , երկրորդը մի-
 « այն կը պատմէ . այն ալ շատ համառօտ . :

Եյսքան են մեր հին պատմիչներուն մէկին Քաղ-
 « ղիական թարգմանութեան վրայ տալիք տեղեկու-
 « թիւննիս : Եղծնային պատմիչներէն արեւմտեան՝ Լե-
 « զուաց թարգմանուած բաւական գրքեր կան . բայց
 « սկզբնագիր հեղինակներէն աննելով Հայոց պատ-
 « մութեան ամբողջութիւն մը չենելու չեն բաւեր :
 « Կը փափաքեմք որ ուրիշ հին պատմիչներու գրե-
 « բերն ալ Քաղղիներէն եւ Խաչերէնի թարգման-
 « ուէր . որոց առաջնոյն ձեռնամուխ եղած է Պ . Տի-
 « ւորիէ . եւ սկիզբն ալ ըրած է Սատթէոս Ուտ-
 « հայեցույն պատմութիւնը թարգմանելով . եւ անոր
 « շարունակութիւնը կը տեսնենք Լատիւլիտցույն
 « եւ Օհնոսայ թարգմանութիւնները : Եսոնք աւե-
 « լի օգտակար կըլլան մեր ազգին , քան թէ օտար
 « ազգաց պատմութիւնը Հայերէնի թարգմանելը .
 « բայց ասոր ալ օգուտը չեմք ուրանար :

Վ Ե Ր Զ

ԹՎԹՅՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻՆԻ

Հօլդային մէկ լրագրէ մը առնելով Տաճկական
 « թափուի՝ Լաթիք լրագիրը հետեւեալը կը պատմէ :

Եյն երկրին մէջ սովորութիւն է եղեր որ տա-
 « րեզլիսին օրը բարեկամ բարեկամի մէկ կարկանդակ
 « չեթէլ — մը կը խրկէ եղեր : Կերկայ տարւոյս տա-
 « րեզլիսին օրն ալ Բրուսիայի տէրութեան կողմէն
 « հոս կեցող Մանդայֆըլ զօրապետին՝ փառաւոր մէկ
 « կարկանդակ մը կը խրկուի , զոր ինքն ալ շատ շը-
 « նորհակալութեամբ կընդունի . եւ նոյն օրուան
 « հացկերոյթին ներկայ գտնուող հիւրերը պատուե-
 « լու համար կարկանդակը բերել եւ կտրել եւ սե-
 « ղանակիցներուն բաժնել կը հրամայէ : Կը կըտրեն

եւ կը տեսնեն որ՝ այն երկրին մէջ մտնելն արգել-
ուած քանի՜ տեսակ օտար լրագրիւր կան նէ՜ անոնց
ամէնէն ալ մէկ մէկ հատ ծալուած մէջը տեղադրու-
ած էր. որով կարկանդակը տեսակ մը թըղթա-
պահ—ծէ—պահ— եղեր էր։ Ըսի խրկողը այն հաս-
կըցընել կուզէր անշուշտ, որ մէկ քանի մը ո՞ր-
քան արգելք դրուի նէ՜ հետաքրքիր անձինք պա-
կաս չեն որ այն արգելքն աւերելուն ճարը կը գտնե-
նեն։

ՆՈՐ ՔԵՆՆԵՆԵՐ

Ընցեալ թիւերուն մէկին մէջ՝ քանի մի քահա-
նայացուներու համար խօսելով, մեր առած տեղե-
կութիւններնուս համեմատ, որոց Ստեփանոս լրագրիւրն
ալ համաձայն կը խօսէր, անոնց այս սուրբ պաշ-
տօնին անարժան ըլլալը ցուցուցինք, բաղձալով որ
Հայաստանայց օտար Եկեղեցիին այդպէս գառնա-
զգեստ գայլիւր իր ոչխարներուն հովիւ չունենայ։
Սեփեմ ցաւ եղաւ մեզի՜ երբ լսեցինք որ արդէն Ե-
կեղեցիին նոյն թիւը հրատարակուած ժամանակն ա-
նոնք, եւ մանաւանդ անոնց մէկը ձեռնադրուած է
եղիւր. վասն զի մէկալ ձեռնադրուածներուն նա-
խընթաց վարուցը համար բաւական վկայութիւն
չունիմք։

Ի՞նչ է եղեր որ ասոնք ձեռնադրուելու են, կամ
թէ Պարտիզակ գիւղին մէջ՝ ուր շատ տարիներէ ՚ի
վեր դպրատուն կայ, այն մէկ հատ Պարտիզակ-
ցիէն զատ կարգացածը համբըցող մարդ չէ՞ր մի
գտնուեր։ Վրանի մի տարի կայ որ ձեռնադրուող
քահանայից մէջ բաւական պարզ կարգալ չգիտցող
ալ կը գտնուի. ի՞նչ եղաւ որ այս պարագայիս մէջ
կարգացող բնաւորուելու եւ ասիկայ գտնուելէ, որ
իրեն պաշտօնեայ ընտրուած եկեղեցւոյն իրմէ ա-
ռաջ պաշտօնէութիւն ընդունելը սրճարաններու մէջ
հրապարակաւ յիշեցը տալով կը նախատէր. եւ անոր
պատուէրը Երմաշու վանքին մէջ պահելը լուծելով
հրապարակաւ կարէր. եւ անոր յարգած եւ մա-
սուելները մեծարած սուրբերը՝ այս ցոյն է միւսն
Եսոյի է եւ մէկալը Խրատի կամ Հապէշ է ըսելով
կարհամարհէր։ Երապիտի քահանայ մը իրեն խոս-
տովանահայրութեան ընդունողը ասոր պէս մարդ

մեղած պիտի ըլլայ. եւ թէ որ ասոնց ձեռնադ-
րուելու պատրաստութեան օրը եկեղեցւոյ դուռը
փակցուած յայտարարութեան խօսքը իրաւ է նէ՜ կա-
նանց խոստովանահայր ամենեւին չկրնար ըլլալ, եւ
ընտանեացը խոստովանահայրութեան համար ասի-
կայ ընտրողը իր տանը պատիւը պահել չգիտցող
մէկն ըլլալու է։

Ինչ որ է նէ՜ եղածն եղած է. հոն մնացող ա-
ռաջնորդին կամ առաջնորդական փոխանորդին կը
մնայ ժողովրդեան գալթակղութիւնը վերցընել։
Սեփեմ քանի մի քահանայի թիւը ակնհայտ է մէկը կը կար-
ծէ որ անոր քահանայ ըլլալը ապաշխարողի կեանք
մը ընտրել է, որով ժողովուրդը խօսքով եւ օ-
րինակաւ պիտի շահի, եւ իր հոգւոյն փրկութիւնը
հոգայ։ Հաւ կերկրայիմք ասոր վրայ. չըլլայ որ
կատուին փիղոն հագնելուն պէս բան մը ըլլայ ա-
սորը, մուկ բռնելու դիւրութիւն մը ունենալու
համար։ Իայց թէ որ յիրաւի ապաշխարելու ան-
կեղծ դիտաւորութիւն ունի նէ՜ կրնայ Երմաշու
վանքն երթալ, եւ հոն ապաշխարել առանց ժո-
ղովրդեան հոգեւոր գործօցը խառնուելու։ Եր-
պէս ընէ նէ՜ բնաւ տարակոյս չունիմք որ Եստուած
անոր ապաշխարութիւնը կընդունի. այս աշխար-
հիս մէջ երջանիկ կեանք մը կուտայ. որ հիմակու-
ան վիճակին մէջ խղճմտանքին խայթոցաւ դառ-
նացեալ է անշուշտ. եւ ՚ի հանդերձեալն՝ սուրբ
քահանայից դասակից եւ պսակակից եւ թոռակից
կընէ. Իր կենդանութեանը աշխարհի մէջ մեծ
յարգ կըստանայ. եւ յետ մահուն՝ գերեզմանն իւ-
րեւ սուրբի մը գերեզման՝ հիւանդաց եւ մանա-
ւանդ դիւահարաց բժշկութեան ուստատեղի կըլ-
լայ. վասն զի կը յուսամք որ մոլութեան եւ մոլո-
րութեան գեւերուն ճանկէն ազատելով՝ ապաշխա-
րութեամբ սուրբ կենօք իր մահկանացու ընթացքին
վախճանը հասնի նէ՜ անոր առ Եստուած բարեխօ-
սութիւնը շատ զօրաւոր կըլլայ գեւերը հալածե-
լու։ Իայց թէ որ ասոր հակառակ՝ մոլոր կարծիք-
ներով ինք զինքը խաբելով խղճմտանքը թմրեցու-
ցեր է, եւ քահանայ ըլլալուն նպատակ՝ ժողովուր-
դըն իր մոլորութեան գոգմը գլորելն ըրած է նէ՜
չխաբուի. Հոգին սուրբ է որ իր Եկեղեցւոյն վրայ
կը հսկէ, եւ Վրիստոսի անբիծ արեան դնով փրկ-
ուած ժողովուրդը փրկութեան ճամբէն հանելով
դիւաց մատնողէն կրկինք պատիւը ամէն ատեն հան-
գերձեալ աշխարհին չմնար. Եստուած շատ ան-
գամ սարսափելի օրինակաւ իր վրէժը կառնէ.
մտքէն թող չհանէ սուրբ առաքելոյն ըսածը. «Եւ
«մեծ է անկանիլ ՚ի ձեռս Եստուծոյ կենդանւոյ»
(Եփ. Ժ. 31)։

Մեք հաւատացեալքս 'ի բոլոր սրտէ կաղօթեմք առ Աստուած . որ իր սրբաբար շնորհքովն այս նոր քահանայիս օգնէ . խղճմանքն արթուն պահէ . որպէս զի սրբութեամբ եւ ուղիղ հաւատով իր նախկին ըրածները քաւէ . եւ անոր փոխարէն , բայց միայն աստուածային շնորհաց ընդունակ ըլլալէն ետքը , կը խնդրեմք իրմէ որ մեզի եւ բոլոր հաւատացելոց համար աղօթող ըլլայ :

ՆՈՐ ՀՐԵՏԵՐԵԿՈՒԹԻՒՆ

Կ Ե Ր ՈՒ Ն

Գրականութեան ոգին ռուսիաբնակ Հայոց մէջ ծաղկելուն նշաններ ունիմք պարբերական թերթերուն օրէ օր այն տեղ շատնալը , յաւանակէ մը 'ի վեր , այսինքն 1858 էն սկսեալ թիֆլիզ Մեղու-Հայաստանի անունով շաբաթական լրագիր մը սկսած է . որ թէպէտ հիմայ նախկին խմբագրին , Սանդինեանց Տէր Ստեփանոս պատուական աւագ քահանային ձեռքէն օտար ձեռք անցած է , բայց այսու ամենայնիւ կը շարունակէ . եւ փափաքելի է որ , ինչպէս մինչեւ հիմայ ողջամտութենէ չէ' խուսորած , (որչափ որ կրնամք մեր ձեռքն անցած թերթերէն դատել , որ կանոնաւոր կերպով ալ չկրնար կոր հասնիլ) , ասկէց ետքն ալ նոյն ընթացքը պահէ :

Տէր Ստեփաննոս քահանայն Մեղու-Հայաստանի խմբագրութիւնը եւ հրատարակումը մինչեւ 1862 շարունակելէն ետքը անակնկալ հիւանդութիւն մը զինքն ստիպեց անկէց ձեռք քաշելու . եւ երբ զինքը կատարեալ առողջացած . եւ ձեռքը գործեալ դրիչ առնելու բաւական գտաւ . ներկայ տարւոյս մէջ նոր ամսագիր մը հանելու ձեռք զարկաւ . որուն յայտարարութիւնը յունվարի 19 ին տպուած է :

Կարո՞ն է կոչուի այս ամսագիրս , եւ իւրաքանչիւր ամսուան թերթը չորս բաժանում պիտի ունենայ : Առջին բաժանման մէջ պիտի պարունակին քրիստոնէական պատմութիւն եւ քարոզներ եւ ձառեր հին եւ նոր հեղինակներէ շինուած . որոց ոմանք մեր նախնեաց դարձ , եւ ոմանք թարգմանութիւն պիտի ըլլան : Երկրորդ մասին պարունակելիքն են կեղծ պատմութիւնք (ռոման) , եւ նկարագրութիւնք , տեղագրութիւնք , թատերական օտանաւորք թէ' հեղինակութիւն եւ թէ' թարգմանութիւն : Երրորդ մասն է մատենագրական , որ այլ եւ ալ տեղեր տպուած մասնաւորապէս հայերէն գրոց վրայ քննաբանական տեղեկութիւն պիտի

տայ : Երրորդն ալ լոկ քաղաքական պատմութիւն պիտի պարունակէ մեր ազգին եւ օտարաց , յարմար դիտողութիւններով : Ուսումնական յօդուածներ ալ պիտի դրուին այս մասին մէջ :

Հրատարակութեան պայման դրուած է . 1. Գլխաւը կանխիկ չվճարողները խնդրեն ալ նէ չխըրկել : 2. Մէկը Կարո՞նէ մէջ հրատարակելու նիւթ տալու ըլլայ նէ , մէկ թերթ մը լեցընելու բաւական գրութեան համար . թէ որ հեղինակութիւն է' 15 մանէթ . իսկ թէ որ թարգմանութիւն է' ասան մանէթ պիտի ստանայ : 3. Թէ որ գրութիւնն ընդարձակ ըլլայ , եւ հեղինակը կամ թարգմանը անոր Կարո՞նէ մէջ տպուելէն զատ աւանձին տպուածն ալ ուզէ , հինգ հարիւր օրինակ զատ պիտի տպուի ամսագրին ծախքով , եւ հեղինակին պիտի դրուի 'ի վարձ իր աշխատութեանը , առանց վճարք մը պահաջելու : 4. Ընձնականի դպչող կծու խօսքեր տպագրութեան չեն ընդունուիր : 5. Ազգային պակասութեանց վրայ դրուածները պիտի ըլլան մեղմ . եւ պակասութեան հետ նոյնը վերցընելուն կերպն ալ նշանակուած : 9. Օտար ազգաց դէմ բան ամենեւին պիտի չըլլայ : 7. Աշխարհաբար լեզուն քերականութեան կանոնի տակ առնուած չըլլալուն համար ո'վ որ բան մը գրել եւ Կարո՞նէ մէջ տպուել տալ կուզէ , իրեն սովորաբար խօսած աշխարհիկ լեզուովը գրելը կը պահանջուի :

Կարո՞ն է ութածալ 72 երես պարունակելով ամիսն անգամ մը պիտի հրատարակուի . տարեկան դինն է վեց մանէթ , եւ ներկայ տարւոյս յունվար ամսէն սկսած պիտի ըլլայ : Պատուական քահանային հանձարոյն եւ ընտրութեանը վրայ վստահ ըլլալով , որ նորէն նոր ծլած հրատարակութիւններուն պէս անպէտ եւ շատ անգամ ալ ազգամիտս եւ բարուց զեղծիչ բաներ ո'չ կը գրէ եւ ո'չ ուրիշի գործները կընդունի . իւր այս ամսագրոյս համար 'ի բոլոր սրտէ յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն կը մաղթեմք :

ՏՆՕՐԷՆ=ԽՄԲԱԳԻՐ ԵՒ ՏՊԱԳՐԻԶ

ՅԱՎ.Ճ. ՊՐ. ՏՐ. ԿՐՊ. ՏԵՐՈՅԵՆՑ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՎԷՋԻՐ ԴԻՍ